

*Руслана Борейко**

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКСПЕРТІВ У РОЗСЛІДУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року – це дата яка змінила життя кожного українця, до нас підступно прийшла війна. Сьогодні ми спостерігаємо непоодинокі випадки, вчинення протиправних дій, порушення всіх міжнародних та національних законів військово-службовцями Російської Федерації, скоєння ними на нашій землі безчинства, бомбардування мирних міст та селищ, тим самим масово чинячи воєнні злочини. Для того, щоб притягнути до відповідальності всіх тих осіб, які віддавали накази та проводили цілеспрямовану політику геноциду українського народу, необхідно вже зараз фіксувати всі їх злочини. Саме таку мету ставлять перед собою судові експерти, оскільки їхня діяльність покликана здійснювати документування доказів, які в подальшому сприятимуть у веденні розслідування. Таким чином надзвичайно важливим є питання ролі судового експерта, в тому числі міжнародних, у розслідуванні воєнних злочинів в Україні.

Загалом експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань [1]. Навіть і тоді, коли факти воєнних злочинів виявляються неозброєним оком, експертиза у їх розслідуванні – є надзвичайно важливою. Ті питання, за яких обов'язково призначення експертизи, визначені в ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України. Наприклад, у разі виявлення трупа і проведення за цим фактом досудового розслідування, необхідно призначати експертизу причин смерті. На більш пізніх етапах досудового розслідування у слідчого може виникнути потреба призначення інших видів експертиз, зокрема екологічної, економічної, товарознавчої, військової. Для майбутнього призначення експертиз важливим є детальне фіксування походження всіх інших доказів (речових доказів і документів, у т.ч. фото і відеозаписів), детальний опис огляду місцевості, приміщення, місця події.

Уже не один тиждень по всьому світі поширюються кадри з останніми подіями в Україні, які демонструють значну кількість воєнних злочинів вчинених російськими силами, ймовірні місця скоєння катувань і вбивств, а також масові поховання. Ретельне дослідження місць масових поховань відводиться судовим експертам, оскільки виконуючи свої професійні обов'язки вони прагнуть досягнути ціль – притягнути винних до відповідальності. Під час ексгумації трупа з поховання експертом можуть бути вилучені речі, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення. Експерт під час збору всіх доказів сприяє у визначенні причини, способу та обставин смерті, що сприяє у здійсненні ідентифікації вбитої особи. Розслідування може допомогти зрозуміти правду того, що сталося, може дати можливість сім'ям дізнатися про долю своїх близьких і здійснити гідні поховання. Втручання в подібні місця з боку неспеціалістів може призвести до підриву подальших розслідувань і значно ускладнити досягнення поставлених цілей.

Міністерство юстиції України вже розпочало збирати докази для притягнення воєнних злочинців Російської Федерації до відповідальності. Зокрема, для збору доказів на Київщину, яка одна із перших зазнала нелюдських діянь окупантами, було відправлено судових експертів зі всієї України [2]. Крім того, більшість цивілізованих

* Здобувач ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ (науковий керівник: Юлія Сухомлин, доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент)

країн, які розуміють весь жах, який зараз відбувається на території України, приймають рішення стосовно направлення до нашої країни своїх спеціалістів в експертній службі, для того щоб сприяти роботі українським експертам у зборі доказів діянь країни агресора

Так Франція уже спрямувала до України групу своїх судових експертів, разом з ними було також залучено жандармерію та медичну службу Збройних Сил Французької Республіки. У складі групи судово-медичні експерти, експерти з балістики, експерти з питань ДНК-аналізу, експерт з дактилоскопіювання, вибухотехнік, експерт огляду місця злочину та помічники слідчих. Зібрані французькими та українськими судовими експертами докази будуть використовуватися у національних розслідуваннях, а також можуть бути передані до Міжнародного кримінального суду.

Не залишилась осторонь і Велика Британія, так міністерка закордонних справ Ліз Трасс під час зустрічі з президентом Міжнародного кримінального суду наголосила про варварські вчинки російських окупантів на території України, акцент був здійснений на становищі жінок, які зазнали не лише моральних знущань, але й були піддані сексуальному насиллю, про це свідчать дані українських журналістів та підтвердження лікарів. Тому, Ліз Трасс запевнила, що Велика Британія направить групу експертів з воєнних злочинів для підтримки України у розслідуванні звірств Росії. Група фахівців, у тому числі судових експертів, допомагатиме українському уряду у збиранні доказів та судовому переслідуванню винних у вчиненні воєнних злочинів, і як було наголошено залучатимуть експертів із сексуального насильства в умовах воєнного конфлікту [3].

Ще однією країною, яка має намір довести безчинство Російської Федерації є – Нідерланди. Так, уряд Нідерландів готується відправити до України групу судово-медичних експертів для розслідування воєнних злочинів, спричинених російським вторгненням. Група, яку Нідерланди відправляють в Україну, складається з детективів, з нідерландської військової поліції *Marechaussee*, а також співробітників нідерландського інституту криміналістичної експертизи. Фахівці Інституту судових експертиз Нідерландів (NFI) увійшли до команди, яка розслідуватиме воєнні злочини в Україні. Даний інститут вважається одним з провідних лабораторій експертизи в світі, а тому якість його роботи говорить сама за себе. Відповідна група працюватиме у місцях, де могли бути скоєні воєнні злочини, та передаватиме матеріали до Міжнародного кримінального суду в Гаазі [4].

Нідерландський експерт з міжнародного права, доцент кафедри міжнародного кримінального права Амстердамського університету Маріке де Хун аналізуючи проблемну ситуацію в Україні зазначала, що особи, які вчиняють воєнні злочини та злочини проти людяності обов'язково мають бути притягнуті до відповідальності. Також було наголошено на тому, що Україна має можливість здійснювати заочне кримінальне переслідування, а це означає, що навіть ті особи, які не заарештовані, але проти яких є достатні докази, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності [5]. Тобто фіксування звірства Російської Федерації є необхідним, оскільки це одна з можливостей привести винну країну до відповідальності.

До України зі Словаччини також уже прибула для допомоги в розслідуванні воєнних злочинів група у складі поліцейських, судово-медичних експертів та антрополога. Вони готові поділитися своїми знаннями та досвідом, працюючи в спільних групах із українськими колегами.

Ще одним проявом допомоги у фіксуванні подій в Україні, стало створення Радою ООН з прав людини незалежної міжнародної комісії з розслідування воєнних злочинів на території України. Ця комісія вважається незалежним міжнародним органом, який має мандат на розслідування порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права під час війни. Міжнародна комісія з розслідування опитуватиме свідків та збиратиме судово-медичні матеріали для майбутнього судового розгляду [6].

Отже, є всі підстави стверджувати, що роль міжнародних експертів у розслідуванні воєнних злочинів в Україні є досить важливою, оскільки здійснюючи свої професійні обов'язки відповідні експерти наближають нашу країну на крок у можливості

донести до світу офіційні факти, які стверджують про винуватість Російської Федерації, що в майбутньому послужить можливістю притягнення до відповідальності всіх тих, хто став причетним до жорстоких і нелюдських дій на території України. І як зазначила генеральний прокурор України – Ірина Венедиктова: «Робота іноземних фахівців, експертів – це знак відкритості України».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України станом від 14.04.2022 / Верховна Рада України. 13.04.2012 № 4651-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення 02.05.2022).
2. Комітет з прав людини інформує про платформи фіксації та розслідування злочинів Російської Федерації проти цивільного населення України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: rada.gov.ua/news/razom/222106.html+&cd=7&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-d (дата звернення 02.05.2022).
3. Британія відправить в Україну експертів для розслідування воєнних злочинів. Українське інтернет-видавництво «Українська правда». URL: www.pravda.com.ua/news/2022/04/29/7342923/+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-d (дата звернення 03.05.2022).
4. Воєнні злочини РФ: Нідерланди відправлять в Україну судових експертів. Мультимедійна платформа іномовлення України «УКРІНФОРМ». URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1V_v_RmRZI4J (дата звернення 03.05.2022).
5. Міжнародний кримінальний суд, спеціальний трибунал, суди в Україні та інших країнах. Мультимедійна платформа іномовлення України «УКРІНФОРМ». URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Fiwb3yVGybwJ (дата звернення 04.05.2022).
6. ООН назвала експертів для розслідування воєнних злочинів в Україні. Всеукраїнське професійне юридичне видання «Юридична газета онлайн». URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7QMxCMgk9nYJ: (дата звернення 04.05.2022).

*Марія Бурак**

СПЕЦІАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ

Повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року зумовило нагальну потребу повною мірою активувати механізми притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності, скоєні ними на території України з 21 листопада 2013 року. Суть спеціального механізму правосуддя для притягнення до відповідальності за міжнародні злочини проти українського народу полягає у спільній роботі національних та міжнародних фахівців: слідчих, прокурорів та суддів. Відповідно, анонсований Президентом України спеціальний механізм правосуддя для притягнення до відповідальності за міжнародні злочини проти українського народу передбачає: механізм Міжнародного кримінального суду (далі - МКС) для покарання за злочин геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності; механізм Спеціального трибуналу для покарання за злочин агресії Росії проти України (за співучасті Білорусі) та національний механізм правосуддя [1].

* Старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.